

Мълчаливите символи на Свободата

През османското владичество Светият кръст легитимира етнорелигиозната принадлежност на подвластните на Високата порта общности, но едновременно с това е и ясен белег за социалния статус на покореното население. Кръстът е упование във вярата, но в същото време е и символ на надеждата за спасение. Освен Светият кръст, основни символни белези на държавата стават лъвът, конят, хоругвата, пачето перо, книгата, трибагреника. През периода на Ранното възраждане чрез "Стематография"-та на Христофор Жефарович и на други подобни съчинения в историческата символика на българина се възстановява и образът на лъва като основен елемент в хералдиката на българското Средновековие. Политическото активизиране на българите през втората и третата четвърт на XIX в. отрежда все по-голямо място в символиката на новото българско време и на знамето. Заверите и тайните комитети въвеждат кръстосаните кама и револвер като символ на бойния девиз на българските въстаници и поборници: "Свобода или смърт!" Така в навечерието на Освобождението на България Г. С. Раковски - един високообразован писател, революционер и дипломат, който държи сметка за древните индоирански традиции на българските символи, въвежда белия в триединство със зеления и с червения цвят. Точно в тази подредба на багрите и с изправен лъв триколюрът се развява за първи път през 1877 г. като бойно знаме на Четвърта дружина от Българското опълчение, сформирано в състава на руската армия през Освободителната война. Трибагреникът на новата българска държава е осветен с кръвта на легионерите, които се сражават за освобождението на Белград (1862) и на опълченците в състава на руската армия (1877-1878), а в дните на обща мобилизация е "обръщан на война" с червения цвят нагоре. В чуждите музеи няма пленени български знамена, а в българските музеи има чужди знамена. Това е така, защото във всеки български полк освен духовна музика се сформира и взвод за опазване на знамето в боя. Този охранителен взвод трябва да загине, но да не допусне падането на знамето във вражески ръце, защото тогава опозореният полк се разформирова. В българската армия има случаи на разформироване на полкове поради участие в държавен преврат (1886), но не и поради предаване на бойното знаме светиня. През целия последен век двата символи, лъвът и трибагреникът са неизменно в тясна връзка. Изображението на лъва е било изключително важно за много поколения българи и за всички епохи от българската история. Като древен символ на царската власт, през годините той се утвърди като символ на държавата днес, но далеч по-важно е че той се наложи като символ на българския национален характер. "Силен и храбър като лъв" - тези сравнения използвали българските летописци в хрониките на събитията от войната. През дългия и мъчителен период на

османското робство, образът на безстрашния лъв, съпровождал въстаническите отряди, изобразен на техните „пряпорци“. А руските пълководци в годините на Освободителната руско-турска война, сравнявали бойните подвизи на българското народно опълчение с думите „Те се биели като лъвове!“

Няма друга страна в света като България, в която да се съхраняват толкова много паметници на руски воители, а улици и градове да носят имена на руски главнокомандващи и пълководци, загинали за Освобождението на България. Тази признателност е пример за цивилизационно отношение и свидетелство за духовното единение между нашите два народа, свързани от православието, писмеността и сложната, но героична история. Специфичното е, че тази историческа символика от миналото е призвана в много случаи да замени празнотата на настоящето.

В България обаче има и паметници, на които никой не посяга. Те са над 400 и са пръснати из цялата страна. Народът отдавна ги е кръстил простичко "руски паметници". Те са в памет и в чест на руските генерали, офицери и войници - загинали или оцелели в Руско-турската война (1877-1878). Война, чрез която България отново придобива своята свобода след петвековно османско владичество. И която завинаги ще остане в българската история като Освободителна. Паметници, на които не си и помислиха да посегнат дори прогерманските правителства по време на Втората световна война. Емблематични за величавата епопея ще останат тези храмове на признателността. Всички те ни докосват по различен начин, но всякога емоционално и чувствено! Над всички обаче се откроява монументът на връх Шипка, съхраняващ за вечни времена костите на героите на двата народа, известен като Паметника на свободата, най-внушителният по рода си в България. Издигнат е в памет на историческото сражение, разиграло се тук по време на Освободителната война. Тогава български опълченци и руски воители удържат напора на турците и това обръща хода на войната. Паметникът е част от Национален парк-музей "Шипка". Основният камък на монумента е положен на 26 август 1922 г. Точно след 12 години паметникът на връх Свети Никола е тържествено открит от цар Борис III и цялото правителство. Той представлява голяма кула от доломит с форма на пресечена пирамида, с височина 31,5 м. Над входа на кулата, както повелява традицията, символично пази бронзов лъв с дължина 8 м и височина 4 м, а на другите страни на кулата са изписани местностите на решителните сражения - Шипка, Стара Загора и Шейново. Женска фигура олицетворява Победата. На приземния етаж на паметника е положен голям мраморен саркофаг, в който се съхраняват част от костите на руските воители и българските опълченци.

Шипка е много повече от това, което знаем и допускаме, защото постави началото на българската държавност! Шипка е гордостта на изстрадалия ни народ! Не един и два са героичните подвизи, съдбовно

вплетени във възторжена прослава на героизма на българските опълченци и русите - гренадири. Шипка и всички останали паметни места на прославата не са просто върха, от който се вижда най-добре в миналото, тя е върхът от който се вижда най-далеч в бъдещето! Поради тази причина и отдавна, всички те са се превърнали в мълчаливите символи на дружбата между два много близки народи!

Красимир Григоров – Зав. отдел "Възраждане" ,РИМ-Враца

РИМ-ВРАЦА